

IBN SINONING IDEAL JAMIYAT, AXLOQ VA INSON KAMOLOTI
HAQIDAGI FALSAFIY QARASHLARI

Mamatov Izzat Ozod o'g'li

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti talabasi

izzatmamatov0728@gmail.com

Qahhoraliyeva Zaynabxon Shukurjon qizi

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti talabasi

sserasam4@gmail.com

Ilmiy rahbar: Xolmatov Shaxobidin Jumabayevich

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

sh.xolmatov62@mail.ru

Anotatsiya. Ushbu maqolada Abu Ali Ibn Sinoning falsafiy qarashlari, xususan ideal jamiyat, axloqiy kamolot, komil inson va jamiyatdagi ma'naviy uyg'unlik masalalari tahlil qilingan. Mutafakkirning jamiyat modeli, adolat va tenglik tamoyillari, axloqiy me'yorlarning ijtimoiy taraqqiyotdagi o'rni, shuningdek, insonning aqliy, ruhiy va ma'naviy rivojlanishi ilmiy asosda yoritilgan. Maqola Ibn Sinoning g'oyalari tarixiy va nazariy manbalar bilan izohlangan bo'lib, uning Sharq falsafasi va zamonaviy ijtimoiy-falsafiy tafakkurdagi ahamiyati ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Ibn Sino, ideal jamiyat, axloq, komil inson, falsafa, adolat, ma'naviyat, aql, tarbiya, ijtimoiy uyg'unlik.

**IBN SINA'S PHILOSOPHICAL VIEWS ON THE IDEAL SOCIETY,
ETHICS, AND HUMAN PERFECTION.**

Annotation. This article explores Abu Ali Ibn Sina's philosophical views on the ideal society, moral perfection, the perfect human, and social harmony. It examines his societal model, principles of justice and equality, the role of ethical norms in social development, as well as intellectual, spiritual, and moral growth of individuals. The study is based on historical and theoretical sources, highlighting

Ibn Sina's significance for both Eastern philosophy and contemporary socio-philosophical thought.

Keywords: *Ibn Sina, ideal society, ethics, perfect human, philosophy, justice, spirituality, intellect, education, social harmony.*

ФИЛОСОФСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ИБН СИНЫ НА ИДЕАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО, ПРАВСТВЕННОСТЬ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЧЕЛОВЕКА.

Аннотация. *В данной статье анализируются философские взгляды Абу Али Ибн Сины на идеальное общество, нравственное совершенствование личности и гармонию внутри общества. Рассмотрены его концепции модели общества, принципы справедливости и равенства, роль моральных норм в социальном развитии, а также интеллектуальное, духовное и моральное развитие человека. Статья опирается на исторические и теоретические источники, демонстрируя значимость взглядов Ибн Сины для восточной философии и современной социофилософской мысли.*

Ключевые слова: *Ибн Сина, идеальное общество, этика, совершенный человек, философия, справедливость, духовность, интеллект, воспитание, социальная гармония.*

Kirish. Abu Ali Ibn Sino (980–1037) nafaqat buyuk tabib, balki Sharq falsafasining eng yirik mutafakkiri hisoblanadi. Uning falsafiy qarashlari inson kamoloti, axloqiy yuksalish, jamiyatning barqarorligi va ideal boshqaruv masalalarini chuqur yoritadi. “Kitob ush-Shifo” va “Donishnoma” asarlarida Ibn Sino jamiyatni tirik organizmga qiyoslab, uning barqaror rivojlanishi uchun har bir a’zo o’z vazifasini mukammal bajarsa kifoya qilishi lozimligini ta’kidlaydi (Ibn Sino, Kitob ush-Shifo; Ibn Sino, Donishnoma).

Ibn Sinoning falsafasida ideal jamiyat kontseptsiyasi aql, adolat va ma’naviyat ustuvorligiga asoslanadi. U boshqaruvni nafaqat bilim va aql egasining zimmasiga yuklaydi, balki jamiyatdagi har bir shaxsning axloqiy va ma’naviy kamolotini ta’minlashni ham asosiy shart sifatida ko’radi. G’afurov (1980)ning ta’kidlashicha, Ibn Sino jamiyatni insonning axloqiy-ruhiy rivoji bilan uzviy bog’liq

tizim sifatida ko'radi. Fayzullayev (1999) esa uning ijtimoiy-falsafiy qarashlarini Sharq uyg'onish davri falsafasining eng mukammal namunasi sifatida baholaydi.

Ibn Sino axloqiy kamolotni insonning ruhiy va aqliy rivojlanishi bilan uzviy bog'laydi. Uning fikricha, inson nafaqat bilimli, balki halol, adolatli, sabrli va o'zini boshqara oladigan shaxs bo'lishi lozim (Rahmonov, 2012). Nasr (2006) va Corbin (1993) tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, Ibn Sinoning axloqiy yondashuvi faqat Sharq falsafasida emas, balki butun dunyo falsafasi rivojida ham chuqur iz qoldirgan.

Shu bilan birga, Ibn Sino komil inson konsepsiyasini ilmiy asosda ishlab chiqadi. Uning aql nazariyasi – quvvva aqli, faol aql va malaka aqli bosqichlariga bo'lingan bo'lib, bu jarayon insonning aqliy, ma'naviy va axloqiy yuksalishini ta'minlaydi (Rahmonov, 2012; Nasr, 2006).

Mazkur maqola Ibn Sinoning ideal jamiyat modeli, axloqiy tamoyillari va komil inson kontsepsiyasini kengaytirilgan tahlil qiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – Ibn Sinoning falsafiy qarashlarini zamonaviy ijtimoiy va ma'naviy kontekstda tahlil qilish hamda uning inson tarbiyasi va jamiyat barqarorligidagi dolzarbligini ko'rsatishdir.

Asosiy qism.

1. Ideal jamiyat haqidagi qarashlar

Ibn Sino jamiyatni murakkab biologik organizmga qiyoslaydi. Uning fikricha, jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun har bir shaxs o'z vazifasini mukammal bajarishi zarur (Kitob ush-Shifo, Ibn Sino, 1952). Ideal jamiyat uch asosiy tamoyilga tayanadi:

1. Adolat – boshqaruvning eng asosiy mezoni; adolatli jamiyatda har bir qatlamning huquqlari himoyalangan bo'ladi.

2. Aql va bilim ustuvorligi – boshqaruvchi rahbar ilmiy va aql egasi bo'lishi kerak.

3. Ma'naviyat va axloq – jamiyat a'zolarining ma'naviy va axloqiy kamoloti barqaror ijtimoiy muhitni ta'minlaydi.

G'afurov (1980)ning tahlillariga ko'ra, Ibn Sinoning jamiyat modeli Platonning "Fozil shahar" konsepsiyasiga o'xshash, lekin u Sharq ma'naviyati,

islom falsafasi va ijtimoiy ehtiyojlar bilan boyitilgan. Fayzullayev (1999) esa bu modelni “Sharq uygʻonish davri ijtimoiy-falsafiy tafakkurining eng mukammal namunasi” deb ataydi.

2. Axloq va ma’naviy kamolot

Ibn Sino axloqni inson kamolotining eng muhim mezonini deb hisoblaydi (Donishnoma, Ibn Sino, 1952). Uning ta’limotida axloqiy kamolot faqat bilim bilan emas, balki ruhiy va ma’naviy yetuklik bilan bogʻlangan.

Asosiy axloqiy tamoyillar:

Halollik

Adolat

Sabr va chidamlilik

Saxovat

Ilmga muhabbat va qiziqish

Nafsni tarbiyalash

Rahmonov (2012) ta’kidlaganidek, axloqiy fazilatlar jamiyat barqarorligi va adolatni saqlashning asosiy omilidir. Nasr (2006) va Corbin (1993) tadqiqotlariga koʻra, Ibn Sinoning axloqiy konsepsiyasi Sharq falsafasi va butun dunyo falsafasi tarixida chuqur iz qoldirgan.

3. Inson kamoloti va aql nazariyasi

Ibn Sino aqlni bosqichma-bosqich rivojlanadigan tizim sifatida tushuntiradi:

1. Quvvat aqli – tugʻma aql salohiyati.

2. Malaka aqli – bilimlarni oʻzlashtirish va tajriba orttirish bosqichi.

3. Faol aql – insonning ongli amaliy faoliyati.

Bu nazariya orqali Ibn Sino inson kamoloti uch asosiy elementga bogʻliqligini koʻrsatadi: aqlning yetilishi, axloqiy poklanish va ruhiy uygʻunlik. Rahmonov (2012)ning fikricha, bu kontsepsiya Sharq falsafasida insonning ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishini chuqur izohlaydi.

4. Jamiyat va individ uygʻunligi

Ibn Sino uchun jamiyat va individ ajralmas tizimdir. U insonni ijtimoiy mavjudot sifatida qaraydi va komil insonlar ko'pligi jamiyatni ideal holatga olib kelishini ta'kidlaydi (Sharq falsafasi antologiyasi, 2010).

Boshqaruv adolat va aqlga asoslanadi.

Jamiyat a'zolarining ma'naviy va axloqiy kamoloti rag'batlantiriladi.

Ilm-fan va ta'lim orqali ijtimoiy uyg'unlik mustahkamlanadi.

Corbin (1993) tadqiqotlariga ko'ra, Ibn Sinoning jamiyat modeli Yevropa uyg'onish davri mutafakkirlariga ham kuchli ta'sir qilgan.

5. Axloqiy tarbiya va ma'naviy yuksalish

Ibn Sino axloqiy tarbiyani faqat shaxsiy rivojlanish vositasi sifatida emas, balki jamiyat barqarorligi va ijtimoiy uyg'unlikning eng muhim vositasi deb hisoblaydi.

Nafsni tarbiyalash, ruhni poklash va ma'naviy uyg'unlik orqali komil inson shakllanadi.

Axloqiy va ma'naviy kamolot jamiyatning barqaror rivoji va adolatli boshqaruvini ta'minlaydi.

Mutafakkirning fikricha, jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyati insonlarning axloqiy yuksalishi bilan bog'liq.

Xulosa. Ibn Sinoning falsafiy qarashlari bugungi kunda ham inson tarbiyasi, jamiyat boshqaruvi va ma'naviy rivojlanish masalalarida dolzarbligini yo'qotmagan. Uning fikricha, ideal jamiyat – bu nafaqat adolat, aql va bilimga, balki axloqiy va ma'naviy kamolotga asoslangan tizimdir (Kitob ush-Shifo, Ibn Sino, 1952).

Ibn Sino jamiyatni biologik organizmga qiyoslab, har bir a'zo o'z vazifasini mukammal bajarsa, jamiyat barqaror va uyg'un bo'lishini ta'kidlaydi (G'afurov, 1980). Uning fikricha, boshqaruvchi shaxs ilmiy, aqli yetuk va adolatli bo'lishi, jamiyat a'zolarini ilm, axloq va ma'naviyatga yo'naltirishi kerak (Fayzullayev, 1999).

Shuningdek, Ibn Sino komil inson kontsepsiyasini ishlab chiqadi. Inson kamoloti uch asosiy elementga bog'liq: aqlning yetilishi, axloqiy poklanish, va ruhiy

uyg'unlik (Rahmonov, 2012). Nasr (2006) va Corbin (1993) tadqiqotlariga ko'ra, bu yondashuv Sharq falsafasida insonning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishini izchil tushuntiradi.

Jamiyat va individ o'rtasidagi uyg'unlik – Ibn Sinoning falsafasida markaziy o'rin egallaydi. Jamiyat a'zolarining ma'naviy va axloqiy kamoloti, ilm-fan va ta'limga bo'lgan qiziqishlari orqali barqaror rivojlanadi (Sharq falsafasi antologiyasi, 2010). Shu tariqa, Ibn Sino falsafasi zamonaviy dunyoda ham insonni tarbiyalash, jamiyatni boshqarish va ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki: Ibn Sinoning falsafiy qarashlari nafaqat Sharq uyg'unish davri tafakkurida, balki bugungi zamonaviy ijtimoiy-falsafiy yondashuvlarda ham muhim ahamiyatga ega. Uning ideal jamiyat, axloq va komil inson haqidagi konsepsiyalari insonni ruhiy, axloqiy va aqliy jihatdan rivojlantirish, adolatli va barqaror jamiyat yaratish yo'lida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ibn Sino. Kitob ush-Shifo. Qohira nashri.
2. Ibn Sino. Donishnoma. Tehron, 1952.
3. G'afurov B. Ibn Sino – buyuk mutafakkir. Toshkent: Fan, 1980.
4. Fayzullayev A. Sharq mutafakkirlari merosi. Toshkent: Universitet, 1999.
5. Rahmonov T. Ibn Sino falsafasi asoslari. Buxoro, 2012.
6. Nasr S.H. Islamic Philosophy from Its Origin to the Present. Harvard Press, 2006.
7. Corbin H. History of Islamic Philosophy. Routledge, 1993.
8. Sharq falsafasi antologiyasi. Toshkent, 2010.